

Naša kulturna i znanstvena javnost pamtit će Ivana Ostojića kao istaknutog poznavaoa srednjovjekovne, crkvene i benediktinske povijesti, epigrafije, kao istaknutog istraživača blaga latinskog jezika u našim krajevima. U njegovu opusu osobito je poznato opsežno djelo u tri sveska *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*. Po mišljenju jedne naše prominentne historičarke „svojom opsežnošću i ozbiljnošću pristupa, po sakupljenoj materiji i cjelokupnoj literaturi o benediktincima Ostojićevo djelo nadvisuje sve dosadašnje slične pokušaje”. Kada se zna koliku je ulogu u širenju latinske kulture odigrao Ordo Sancti Benedicti, onda je jasno i kolika je uloga Ivana Ostojića u osvjetljavanju te benediktinske dimenzije u našim krajevima. Benediktinci su od podizanja svog prvog samostana u Monte Cassinu 529. godine bili izuzetno važni nosioci kasnoantičkog kontinuiteta. Tako su i kod nas oni osiguravali taj kontinuitet u ranom srednjem vijeku, kad su djelovali u velikom broju malih samostana, osobito uzduž Jadrana.

Nekoliko drugih Ostojićevih monografija i niz studija i članaka u raznim stručnim i znanstvenim časopisima također će služiti kao nezaobilazne referencije za buduće znatiželjnike, ljubitelje i istraživače naše „latinske” baštine.

Emilio Marin

latina et graeca viva

LATINŠTINA NAŠA SVAGDAŠNJA XV

Nomen est omen.

Temeljito smo se navikli promatrati preobrazbe što ih u suvremenoj upotrebi doživljavaju obične latinske i grčke riječi. Međutim, još uvijek može iznenaditi ono što se zbiva s vlastitim imenima ljudi, plemena, naroda, mjesta i božanstava.

Posvećujemo stoga samo njima ovaj nastavak „Latinštine”.

U TV-prijenosu iz Pompeja saznali smo da tamo postoji
KUĆA FAUNE
nazvana po KIPU FAUNE.

I opet: „To je FAUNA po KOJOJ kuća nosi ime”. Ovakav bi izvještaj obradovao sve koji se zanimaju za odavno pokopane i otkapane Pompeje, jer se do sada nije znalo ni za takvu kući ni za takav kip. Međutim, uz dužno poštovanje prema flori i FAUNI kojom su napučeni studiji naše TV, bit će da se ovdje ipak radi o

KUĆI FAUNA,
KIPU FAUNA,

i da je to FAUN po KOJEMU kuća nosi ime.

U istom TV-prijenosu naše je znanje prošireno za dva nova hrama:

hram ĐOVE
i hram JOVA,

oba također u Pompejima. Bojim se samo da se i ovdje ne bi radilo o već poznatom (i jednom jedinom) JUPITROVU hramu, u dvije različite varijante. Prva je od njih više a druga manje talijanska, ali niti jedna ni u kojem slučaju nije u skladu s našim jezikom.

Još je likova iz grčke i rimske mitologije doživjelo transformacije zanimljive za čitaoce latinštine-grštine. Primjerice, znatno je izmijenjena naša predodžba o izgledu Kentaura. Dokazano je, štaviše, da su svi antički kipari, slikari i njihovi sljedbenici, koji su se ikada odlučili da likovno prikažu KENTAURA, bili u gradnoj zabludi. KENTAUR nipošto nije pola čovjek – pola konj! Čak ni četvrt čovjek! Dokaz možete vidjeti u „Vjesniku“, gdje ispod slike jednog HIPOKAMPA (konja s ribljim repom i perajama umjesto prednjih nogu) lijepo masnim slovima piše:
KENTAUR.

150 U članku popraćenom tom senzacionalnom ilustracijom spominje se i borba Kentaura i Lapita na Piritojevoj svadbi. Pitamo se kako onaj koji je pod sliku stavio ovakav natpis uopće sebi objašnjava prisustvo TAKVIH Kentaura na jednoj suhozemnoj svadbi, a pogotovo interes jednoga od njih za nevjestu Hipodamiju, na kojoj ne bijaše ničeg konjskog (osim imena – djelomično), a još manje ničeg ribljeg.

Kad smo već pri tom članku, valja u njemu konstatirati prisustvo diva HERIONA, posve novog i do sad nepoznatog Heraklova protivnika, umjesto GERIONA o kojemu se do sada već znalo.

Također se tu moglo saznati i o jednoj dosad nepoznatoj bitki Marka Antonija. To je bitka kod

ACIJA.

Srećom, ne piše tko mu je bio protivnik, pa čitaoci „Latinštine“ mogu otvoriti kladionicu o tome. Prijedlog: kladite se na

OTAVIJANA.

Mogućnost promašaja je neznatna.

Jedno je ime gotovo nemoguće naći ispravno upotrijebljeno. To je ime MECENATA, Horacijeva zaštitnika. Trebalo bi da se po njemu zaštitnici umjetnosti i danas nazivaju MECENAMA. U pravilu, situacija je obrnuta. MECENATA se naziva MECENOM, a MECENE – MECENATIMA. U dokaz tome i čvrstini te pojave eto u „Vjesniku“ članka pod naslovom

„MECENATKINJA PJESNIKA“,

čiji tekst počinje ovako:

„Milka Grünwald-Gutschy. To je ime poznavao sav kulturni i umjetnički Zagreb između dva rata. MECENATKINJA umjetnika, književnika, glumaca, bohema!“

Držimo da je tako KULTURNI Zagreb mogao priznati mecenstvo velikodušnoj dami, ali da mora tisuću puta više priznati

MECENANTSTVO

latinštine „Vjesniku“. I ne samo latinštine, već i grštine. „Vjesnik“ je taj iz kojeg se moglo saznati za

BOGATOG RIMSKOG ORATORA ERODUSA ATIKUSA

koji je Ateni poklonio nekoliko umjetničkih djela, među kojima i

ODEON „ERODUS ATIKUS“,

koji se ne nalazi nigdje drugdje nego u podnožju

AKROPOLISA.

AKROPOLIS se uza sve poštovanje grčkih riječi u nas obično zove

AKROPOLA

i sklanja se kao naša imenica ženskog roda. ERODUSA ATIKUSA pak obično poznajemo kao

HERODA ATIKA.

Odeon o kojem je riječ naziva se po svom graditelju odeonom HERODA ATIKA, a nije

ODEON „HEROD ATIK“, a još je manje ODEON „ERODUS ATIKUS“.

Obilan je prilog anomastici bio i „Vjesnikov“ izvještaj o potresu koji je oštetiо rimski forum. Iz njega se može saznati o stanju stupa

MARCA AURELIJA,

o tome da se povijesni centar starog Rima pruža od foruma do

VIJE APPIJA ANTICE,

i o tome da je car MASENCIJE započeo graditi MASENCIJEVU baziliku.

Dok u MARCU AURELIJU i MASENCIJU nije teško raspoznati careve MARKA AURELIJA i MAKSENCIJA u talijanskoj varijanti, pitanje je nije li prenosilac imenâ smatrao da je ime spomenute

VIJE

nadahnuo neki APIJE ANTICA, što će reći MALI ANTE. Sigurno je, međutim, da mu nije palo na pamet da je u pitanju

VIA APPIA ANTIQUA,

što bi se njegovim i našim jezikom lijepo reklo

STARA APIJEVA CESTA.

No čemu koristiti vlastiti jezik, kad mnogo bolje zvuče mješavine stranih, a osobito mješavina našeg, latinskog i talijanskog pravopisa?

U „Vjesnikovu“ feljtonu o pomerskim ratovima raznolikost imena dosegla je vrhunac. Istodobno se spominju

KSERKSO i KSERKSES,

TEMISTOKLE, TEMISTOKLO i TEMISTOKLEO

(sudeći bar po padežima koji se javljaju u tekstu). Druga su imena postojano primjenjivanja u jednom obliku, npr.

SARDES, HALIKARNASOS, EURIBIADES, AIGINA, HALKIS.

Dosljednost vrijedna pohvale, tek – trebalo bi stajati

SARD, HALIKARNAS, EURIBIJAD, EGINA, HALKIDA.

Atenski su rudnici srebra doživjeli veću izmjenu: bili su u LAUZIONU, a ne u LAURIJU.

Dva su se otoka podvrgla suvremenom operativnom zahvatu: promijenili su spol. To su otoci EUBEJ (a ne EUBEJA) i SALAMIS (a ne SALAMINA), kod KOJEGA je bila bitka. Nadajmo se da kroz ovih par tisućljeća za kojih su bili ženskog roda nesretni otoci ipak nisu doživjeli težih duševnih patnji.

Jedna kraljica nije doduše promijenila spol, ali je sebi dala skratiti ime. Ne zove se ARTEMIZIJA, već ARTEMIZA.

152 Istočni narodi koji su vodili niz pomorskih bitaka s Grcima bili su
MEDEJCI i Perzijanci.

Točno je, po jednoj varijanti mita o Argonautima, da je lijepa i kobna MEDEJA rodila sina MEDA, i da je on postao praocem azijskom narodu. Lijepo je što pisac feljtona znade za to i odaje ovako Medeji počast, ali narod o kome se radi ipak se zove MEĐANI ili MEDI, a ne MEDEJCI.

No, vratimo se iz daleke Medije rodnom tlu. Ovdje se ne radi o vlastitu imenu, ali je uzorak latinštine potpuno naš, i zbog toga sladak.

Hrvatski je kralj Krešimir Jadran nazvao „mare nostrum“ – 1969. godine, kako piše u „Nedjeljnoj Dalmaciji“. 1980. godine pisac srdite bilješke u tom listu zamjera jednom sugrađaninu da je Jadran za nj postao „mare meum“, i grdi ga pomoću drevne uzrečice „Quod licet lovi, non licet bovi“. Tek – stara je izreka kod njega dobila nov oblik:

„Quod licet DOCTORIS – non licet REXI.“

U najboljem slučaju, prevesti se može prvi dio:

Što je dopušteno DOKTORA – nije dopušteno REXI“.

Oblik REXI do sada nije bio potvrđen u tradicionalnoj deklinaciji imenice REX, pa je prema tome neprevodiv. Srditi bi člankopisac dobro učinio kad bi se, umjesto na doktorov MAREMEUMIZAM (također njegova tvorba), okomio na vlastito poznavanje latinskog.

Dok to ne urade on i ostali nadahnuti tvorci navedenih oblika, neka nam milostivi pomognu ĐOVE i FAUNA, a ne bi naodmet bila ni pomoć čitava krda (pardon – jata!) ribolikih Kentaura!

Bruna Kuntić-Makvić